

J.M.G. Leune

Toelichting bij de dia's over de linie Bergen op Zoom-Steenbergen

De dia's zijn gepresenteerd tijdens lezingen over de geschiedenis van de linie Bergen op Zoom-Steenbergen (de "West-Brabantse Waterlinie") georganiseerd door de Stichting Menno van Coehoorn op 29 maart en 5 april 2014 te Bergen op Zoom.

BHIC = Brabants Historisch Informatie Centrum

MHC = Markiezenhof Historisch Centrum

NA = Nationaal Archief

Nr.	Onderwerp	Bron
1	Titelblad	
2	Thema's die behandeld worden	
3	Belangrijke bronnen	
4	Achtergronden van het ontstaan van de linie	
5	Kaart van de belegering van Bergen op Zoom door Spinola in 1622	MHC, Beeldbank KG 80 AA; de maker is onbekend
6	Kaart van de forten noordelijk van Antwerpen ca. 1635	MHC, Beeldbank KG 45 C (fragment); Joannes Janssonius
7	Idem, 1628	Atlas van Stolck, inv. 6988; Abraham Verhoeven
8	De vesting Zandvliet, 1628	Idem (fragment)
9	Het schor en het fort Hoogerwerf en omgeving, 1627	MHC, Beeldbank KG 372; Josua van de Ende
10	Kaft van mijn boek over het fort Sint Martijn op Hoogerwerf met een afbeelding van dit fort	J.M.G. Leune, Fort Sint Martijn op Hoogerwerf, Brussel, 2011
11	De linie Bergen op Zoom-Steenbergen, 1629	NA, Kaarten Hingman, inv. 3675; Frans van Schoten
12	Idem	Universiteit Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis, P 8 N 105; Nicolaes Janszn. Visscher
13	Functie van de linie Bergen op Zoom-Steenbergen	
14	De linie van de Eendracht en de Linie Bergen op Zoom-Steenbergen, 1629	W.A. van Ham, Merck toch hoe sterck, in: Studies uit Bergen op Zoom; bijdragen tot de geschiedenis uitgegeven door de Geschiedkundige Kring van Stad en Land van Bergen op Zoom, nr. 4, Bergen op Zoom, 1982, p. 110
15	Legenda bij dia nr. 14	Idem, p. 111
16	Liniewal fort Roovere-Bergen op Zoom (1727-1728)	NA, Kaarten OPV B 98
17	De Linie Bergen op Zoom-Steenbergen, 1746	BHIC, Kaartencollectie, 343-587; Hattinga (verm. D.W.C.)
18	Het stelsel van waterlinies in de Republiek, ontworpen door Menno van Coehoorn	http://www.westbrabantsewaterlinie.nl
19	Het einde van de linie Bergen op Zoom-Steenbergen	
20	Bergen op Zoom ca. 1635	MHC, Beeldbank, AG 185
21	Bergen op Zoom, 1755	NA, Atlassen Hattinga; W.T. Hattinga
22	Opdracht tot bouw van de Waterschans, 1584	NA, Notulen Staten van Holland, toegang 3.01.04.01, inv. 19, p. 147-148
23	Situatie De Waterschans, ca. 1634	Gemeente Bergen op Zoom, Afd. ECE, Cultuurhistorische en archeologische inventarisatie van de Waterschans in Bergen op Zoom, Bergen op Zoom, februari 2011, p. 6; zie ook: M. Vermunt, Analyse van oude tekeningen van de Waterschans en reconstructie van de bebouwing die er op stond, Gemeente Bergen op Zoom, team Cultuur en

		Toerisme, 2011
24	Het Zuid- en het Noordfort te Bergen op Zoom, ca. 1635-1640	National Bibliotheek Wenen, atlas Blaeu der Oesterreichischen Nationalbibliothek Bd 17.T.62; foto in de Beeldbank van het Markiezenhof, nr. AF 87, SHAK 037; Bonaventura Peeters
25	De Waterschans, 19-2-1652	NA, Kaarten Hingman, inv. 3128; de maker is onbekend
26	De Waterschans op de maquette van Bergen op Zoom, 1747 (1750)	Depot Musée des Plans-Reliefs, Parijs
27	De noordzijde van de Waterschans met het oude havenkanaal anno 2012	Foto door J.M.G. Leune
28	Een deel van de voormalige vestinggracht en van de bedekte weg van de Waterschans anno 2012	Idem
29	Luchtfoto van de Waterschans anno 2005 met daarin een projectie van het oude fort	Compositie-afbeelding door Ad van Loon
30	1628: De bouw van vier nieuwe forten: Henricus, Roovere, Pinssen en Moermont	
31	Fort Roovere, ca. 1747-1750	BHIC, Kaartencollectie, 343-604; Hattinga (mog. D.W.C.)
32	Fragment van de vorige kaart	Idem
33	Legenda bij de vorige kaart	Idem
34	Fort Roovere, 1748	http://www.westbrabantsewaterlinie.nl .
35	De forten Pinssen en Moermont, 1747	BHIC, Kaartencollectie, 343-603; Hattinga (mog. D.W.C.)
36	Het fort Pinse, 1747	Idem
37	Het fort Moermont, 1747	Idem
38	Legenda bij de kaarten van de forten Pinssen en Moermont, 1747	Idem
39	Staatse compagnieën te Bergen op Zoom, 3-9-1638	Zeeuws Archief, Staten van Zeeland, inv. 1253.2
40	De vesting Steenberg, 1590	Koninklijke Bibliotheek Brussel, Ms 22089, fol. 180
41	Idem, ca. 1635-1640	BHIC, Kaartencollectie, 343-5780; in 1742 vervaardigd door A.W. Broek op basis van een tekening van Quirijn van Lobbrecht, gepubliceerd in 1642 (zie: http://www.hanleune.nl/steenbergen/173-sergeant-majoors-van-steenbergen)
42	Idem, ca. 1750	Universiteit Leiden, Collectie Bodell Nijenhuis, P 8 N 133; de maker is onbekend
43	Fort Henricus, ca. 1635-1640	NA, Vestingen en versterkte steden 1642, 1661, p. 174-11. Betreft een afbeelding uit de (in opdracht van prins Frederik Hendrik vervaardigde) atlas "Register ofte tafel van de fortificatien der frontiersteden, plaatsen ende forten etc.", p. 62; deze atlas bevindt zich anno 2014 in het archief van de Franse Marine, Vincennes (Parijs), bibl. du depot des cartes et plans, ms. nr. 2790); de afbeeldingen uit 1642 zijn vervaardigd door de vestingbouwkundig ingenieur Quirijn van Lobbrecht
44	Graaf Hendrikpolder te Steenberg, ca. 1650	BHIC, Kaartencollectie 343-610; Hattinga (D.W.C.?) ca. 1746 op basis van A. Bruijnrcruijs ca. 1650 en L.

		Boudins 1657
45	Fort Henricus, 1735	BHIC, Kaartencollectie 343-609; oorspr. Cornelis van Bommel (1735), kopie door Hattinga (verm. D.W.C.) ca. 1747; zie voor een schets van de bebouwing van het fort ca. 1751-1756: NA, toegang 4.OPG, S 64 en S 70.
46	Idem (fragment)	Idem
47	Legenda bij de vorige kaart	Idem
48	Fort Henricus vanuit de lucht, 2011	
49	Noordoostzijde fort Henricus, 2013	Foto J.M.G. Leune
50	In- en uitlaat van de linie Bergen op Zoom-Steenbergen, ca. 1930	
51	De linie zes maal in werking	
52	De linie in werking, ca. 1635	Zeeuws Archief, Zelandia Illustrata III.I, nr. 850, kaartdeel West-Brabant (zgn. Roman-Visscherkaart); getekend door Nicolaes Janszn. Visscher
53	De linie in werking, 1794	MHC, Beeldbank, KM 271; de maker is onbekend
54	Inundatieschade 1747 en 1797	http://www.hanleune.nl/steenbergen/167-oorlogsschade-in-steenbergen-1794-1797
55	Plattelandsbevolking Steenbergen 1746-1748	http://www.hanleune.nl/steenbergen/168-bevolking-platteland-steenbergen-mei-1746
56	De effectiviteit van de linie	Zie voor incident op Tholen in aug. 1712: J.W. Wijn, Het Staatsche Leger, deel VIII, band III, Den Haag 1964, p. 224-226.
57	De relevantie van de herinnering aan de linie	
58	De linie anno 2014 als een "Landschap van Allure"	